

veiligheid van de staat
sûreté de l'état

VSSE

JAARRAPPORT 2020

.be

JAARRAPPORT 2020, INHOUDSTAFEL

VOORWOORD VAN DE ADMINISTRATEUR-GENERAAL	P 3
FACTS AND FIGURES	P 4
INLEIDING	P 7
EXTREMISME :	P 10
> salafisme	P 11
> de moslimbroeders	P 12
> de activiteiten van de PKK in België	P 14
> gewelddadig links-extremisme	P 15
> gewelddadig rechts-extremisme	P 16
> desinformatie	P 18
BUITENLANDSE INMENGING IN DE BELGISCHE ISLAM	P 20
BELGIË, EEN SCHAKEL IN DE STRIJD TEGEN PROLIFERATIE	P 22
ISLAMISME EN INMENGING BIJ NOORD-KAUKASIËRS	P 24
JIHADISTISCH TERRORISME: DE EVOLUTIE	P 26
IMPACT VAN DE CORONACRISIS OP DE INLICHTINGENMETHODES	P 28
NOODZAKELIJKE AANPASSINGEN AAN DE WET OP DE INLICHTINGENDIENSTEN	P 31
ROLLENSPELEN EN E-LEARNING	P 32
NAAR EEN ICT-NETWERK VEILIGER, SNELLER, EFFICIËNTER	P 34

Jaak Raes,
administrateur-
generaal van
de VSSE

VOORWOORD

Begin 2020 had niemand kunnen voorspellen dat een virus genaamd COVID-19 in een mum van tijd de hele maatschappij zou domineren en dat, enkele maanden later, de gebouwen van een deel van de nationale, internationale en Europese instellingen door veralgemeend telewerk zo goed als helemaal leeg zouden staan.

Voor de Veiligheid van de Staat was de eerste zorg hoe we ons, in deze nieuwe situatie, zo goed mogelijk konden organiseren om te blijven waken over de veiligheid van ons land. De uitdaging om de continuïteit van ons werk, dat grotendeels verloopt via beveiligde netwerken, te blijven garanderen, was groot. Temeer omdat we ook de nodige praktische maatregelen moest treffen om een uitbraak binnen de dienst te voorkomen.

De impact van het virus op onze collega's bleef onder controle. Buiten de VSSE zorgde de lockdown echter voor een nieuw gegeven: potentieel gewelddadige extremisten – religieus of ideologisch – waren zelf getroffen door de lockdown, wat hun bewegingsvrijheid met andere woorden beperkte en ze noodgedwongen tot het internet veroordeeld waren. Het nam de dreiging niet weg, maar deed ze toenemen.

Via de sociale media ontsponnen zich tal van complottheorieën rond COVID-19. Ook al was de voedingsbodem reeds aanwezig, de pandemie leverde het perfecte alibi om bevolkingsgroepen nog verder tegen elkaar op te zetten. Een van de grootste dreigingen van 2020 was daarmee misschien wel de groeiende polarisering in de samenleving.

De Veiligheid van de Staat is in 2020 evenwel ook blijven inzetten op contraterroreisme en contraspionage. Daarnaast moet onze dienst proactief handelen en zich samen met onder andere ADIV, OCAD, de Geïntegreerde Politie,... zo goed mogelijk integreren in een (h)echte Belgische inlichtingen- en veiligheidsgemeenschap. Ze moet als drijvende kracht optreden en partnerschappen smeden, die het mogelijk maken om in een geest van solidariteit doeltreffender op dreigingen in te spelen. De zogenaamde 'behoefte om te weten' (*'need to know'*) moet plaatsmaken voor de 'behoefte om te delen' (*'need to share'*).

Het is in deze logica dat de eerste mijlpalen werden behaald van de ambitieuze projecten voor de toekomst. Ik denk bijvoorbeeld aan het overleg met de ADIV en met het OCAD om te komen tot een eenheidsstatuut voor het personeel zoals voorgeschreven door het regeerakkoord. Het is een onontbeerlijke stap om de reeds ontwikkelde synergieën tussen de diensten verder uit te breiden en de beschikbare middelen en expertise in de bestrijding van de dreigingen te optimaliseren. Wanneer het eenmaal is goedgekeurd, zal dit eenheidsstatuut de detachering van medewerkers gemakkelijker maken om zo in te spelen op tijdelijke, specifieke behoeften bijvoorbeeld in tijden van crisis. Een onderlinge mobiliteit tussen de verschillende diensten zal op termijn ook de kennis van de werkcultuur van de partners verbeteren. Ook zullen de mogelijkheden voor een nog nauwere samenwerking gemakkelijker en efficiënter kunnen worden opgespoord.

Ondertussen blijft de VSSE actief verder werken op de prioriteiten die werden vastgelegd in een Strategisch Plan

dat werd goedgekeurd door de Nationale Veiligheidsraad en die zich opdringen door de evolutie in onze samenleving. Zo besteden we verder in het rapport bijzondere aandacht aan extremisme. Daarbij stellen we vast dat extreemrechts een belangrijke dreiging is en blijft, en zoomen we in op enkele uitingen van religieus extremisme en van extremisme met buitenlandse roots dat zich manifesteert in België, het zogenaamd 'exogeen extremisme'.

Ik wens u veel leesgenot!

Jaak RAES
Administrateur-generaal

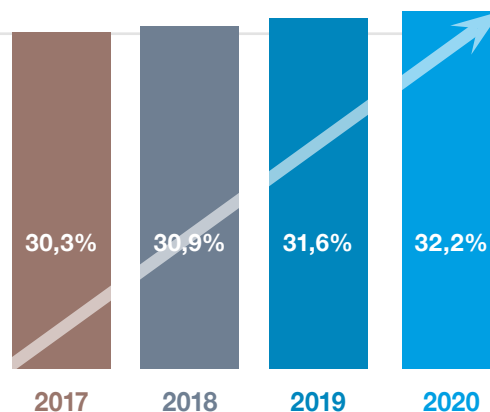
FACTS AND FIGURES

In 2020 is het aantal veiligheidsonderzoeken door de VSSE verder toegenomen. Ook zien we dat het aandeel vrouwelijke medewerkers bij de VSSE sinds een aantal jaar gestaag groeit. Het aantal inkomende en uitgaande berichten van en naar de VSSE blijft in 2020 hoog.

AANDEEL VROUWEN BIJ DE VSSE NEEMT TOE

In haar aanwervingsbeleid hecht de VSSE veel waarde aan diversiteit. Zo is bijvoorbeeld het aandeel vrouwen de jongste jaren geleidelijk aan toegenomen.

16.992	2016	4.950
31.946	2020	7.361

IN-OUT: DE INFORMATIESTROOM VAN EN NAAR DE VSSE

In 2020 verwerkte de VSSE een kleine 32.000 inkomende berichten en meer dan 7.300 uitgaande nota's.

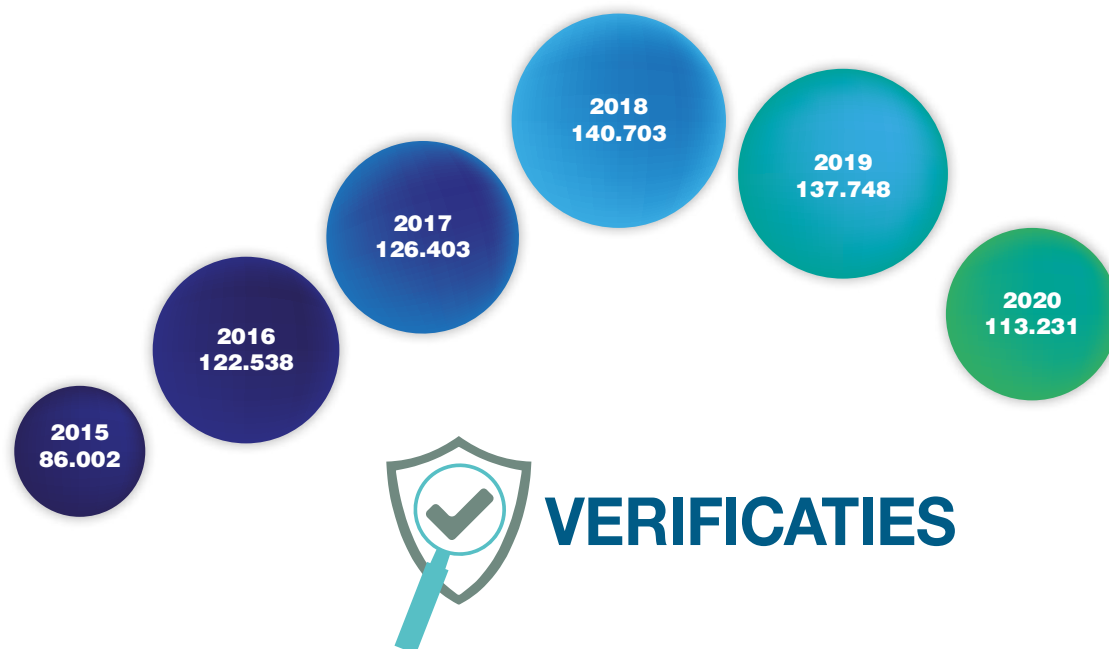
De inkomende berichten zijn afkomstig van de Belgische overheden (politie, OCAD, ADIV, parketten, gevangnissen, algemene directie crisiscentrum, FOD Justitie, Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken,...) en van buitenlandse zusterdiensten.

De uitgaande berichten zijn bestemd voor Belgische (politieke, administratieve en gerechtelijke) overheden en partnerdiensten, en buitenlandse zusterdiensten.

TIJDELIJKE DALING AANVRAGEN VEILIGHEIDSVERIFICATIES

Bij een veiligheidsverificatie gaat de VSSE na of de persoon voor wie de verificatie werd aangevraagd voorkomt in haar databanken. Het merendeel voor de opdrachten gaat uit van de Nationale Veiligheidsoverheid (nvoans.be).

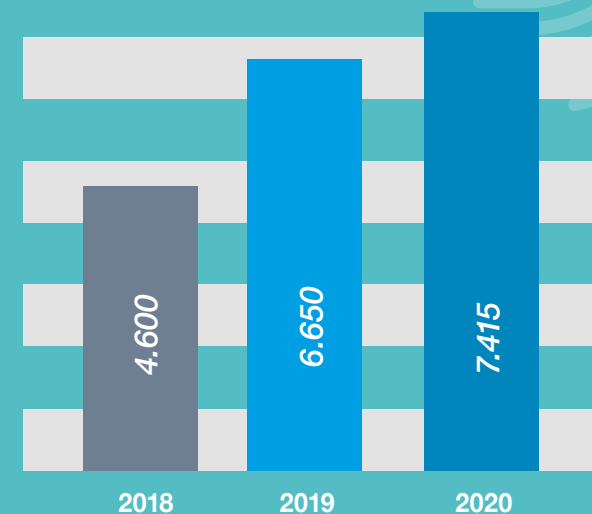
De vraag naar veiligheidsverificaties is sinds de aanslagen in 2016 jaar na jaar toegenomen. In 2020 echter is het aantal gedaald met 19,52% als gevolg van de coronacrisis. Door de pandemie vonden amper Europese tops plaats, viel het luchtverkeer stil en daalde het aantal asielaanvragen fors door de drastische beperkingen op de mobiliteit.

STIJGING VAN HET AANTAL VEILIGHEIDSONDERZOEKEN

In 2020 werden 7.415 veiligheidsonderzoeken uitgevoerd. Dat is een stijging met 11,5% tov 2019. De stijgende trend van de voorbije jaren blijft aanhouden ondanks de coronacrisis.

Een veiligheidsonderzoek gebeurt doorgaans op vraag en onder toezicht van de Nationale Veiligheidsoverheid (NVO). Tijdens het onderzoek wordt nagegaan of de aanvrager betrouwbaar, loyaal en integer is en of en in welke mate hij kwetsbaar zou kunnen zijn voor druk van buitenaf. Het veiligheidsonderzoek is nodig om een veiligheidsmachtiging te kunnen uitreiken. Die is dan weer noodzakelijk voor wie beroepshalve in aanraking komt met geclassificeerde informatie of in een gevoelige omgeving werkt.

INLEIDING

2020 was geen jaar als de voorgaande. Covid-19, de belangrijkste vijand waarmee ons land te maken kreeg, is erin geslaagd om ons comfortabele leven op ongeziene wijze te ontwrichten.

Ook voor de Veiligheid van de Staat leidde de pandemie tot ongeziene uitdagingen. Het werk van een inlichtingendienst dat zich grotendeels afspeelt op beveiligde, geclassificeerde netwerken, maakt op grote schaal thuiswerken onmogelijk. Tegelijk zijn we het aan onze medewerkers verplicht om hen in de meest veilige omstandigheden te laten werken. De VSSE behoort immers tot de essentiële diensten. Om onze werkzaamheden te kunnen blijven doen en de veiligheid van de burgers te blijven garanderen, hebben we ons aangepast aan deze nieuwe situatie.

Missie van de VSSE: we beschermen op discrete manier een vrij en veilig België met inlichtingen ten dienste van de democratie.

TOENAME VAN DESINFORMATIE

De wereldwijde gezondheidscrisis werkte ook als katalysator voor een dreiging die ons al enige tijd zorgen baarde: desinformatie. Volgens een Europese definitie gaat het om 'aantoonbaar foute of misleidende informatie die wordt gecreëerd, gepresenteerd en verspreid voor economisch gewin of om het publiek opzettelijk te bedriegen, en die schade in het openbare domein kan veroorzaken.'

Het gebruik van desinformatie door vijandige mogelijkheden of groeperingen is allesbehalve nieuw voor inlichtingendiensten. Reeds lange tijd wordt gebruik gemaakt van allerlei vormen van propaganda en wordt informatie op verschillende manieren gemanipuleerd. Het gaat om technieken die buitenlandse actoren sinds jaar en dag aanwenden om de besluitvormingsprocessen van een ander land te beïnvloeden. Ook

bepaalde groeperingen of extremistische individuen maken er handig gebruik van.

Maar de uitzonderlijke omstandigheden in 2020 vormden de ideale voedingsbodem voor een ongeziene toename in desinformatie. Bovendien was er een exponentiële groei in het gebruik van de sociale media als bron van nieuws. Dit maakte de mogelijkheden voor manipulatie en de impact hiervan eindeloos veel groter dan voorheen. Hoewel de VSSE niet als pure *fact checker* optreedt – dat valt niet onder haar wettelijke opdrachten – speelt ze een rol in de strijd tegen desinformatie, voornamelijk wanneer ze als middel wordt gebruikt in een ruimere dreiging van inmenging of extremisme (zowel links als rechts).

De VSSE wil zich daarbij in de eerste plaats focussen op het sensibiliseren van de politiek en de verschillende

overheden en bij uitbreiding van het brede publiek om ze weerbaar(der) te maken tegen de bewuste verspreiding van desinformatie. Verderop in dit jaarrapport wordt dieper ingegaan op onze werking inzake deze dreiging. Op onze website (www.vsse.be) vindt u de brochure 'Het verborgen gevaar achter Covid-19' waarin we in de eerste maanden van de gezondheidscrisis al waarschuwden voor dit gevaar. Sindsdien is onze aandacht voor deze problematiek niet verslapt en informeren we op regelmatige basis onze overheden over onze bevindingen. De VSSE vindt het ook geruststellend dat de politieke wereld zich bewust is van de problematiek van desinformatie zoals blijkt uit de verschillende initiatieven die recent werden genomen op federaal en regionaal niveau.

In 2020 werd onze dienst ook uitgenodigd door de Commissie voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering van het Vlaamse Parlement om – samen met onze collega's van het OCAD – onze visie rond deze dreiging uiteen te zetten. Onze dienst heeft hier de kans gekregen om haar visie te delen rond de dreiging die naar onze mening nog steeds uitgaat van het islamitisch terrorisme en het ideologisch en confessioneel extremisme.

DE TERREURDREIGING BLIJFT BESTAAN

De islamitische terreurdreiging bevindt zich momenteel in een fase van herstructurering. De militaire nederlaag van de zogenaamde Islamitische Staat heeft ertoe bijgedragen dat de indruk is ontstaan dat het gevaar van het terrorisme is bezworen. Dit is echter een overhaaste conclusie, omdat meerdere factoren die de radicalisering in de hand hebben gewerkt, nog steeds aanwezig zijn.

Daarbovenop heeft de uitzichtloosheid bij de Belgische en Europese *terrorist fighters* en hun families in de gevangenis en de kampen in Syrië en Irak voor heel wat frustratie geleid. Er hebben zich dan ook steeds meer pogingen voorgedaan om hen te helpen ontsnappen.

Ook zien we dat de zogenaamde Islamitische Staat op meerdere continenten structureel aanwezig blijft en zich opnieuw tracht te organiseren. Hun gedachtegoed blijft bovendien andere groepen en individuen inspireren zowel in Afrika, het Midden-Oosten, Azië, de Kaukasus als in het westen. Ook *Al Qaeda* blijft actief op meerdere continenten, een groepering die van oudsher ook een externe agenda heeft, zij het meestal op iets langere termijn. De dreiging mag dan latenter en minder prominent aanwezig zijn, ze is allesbehalve verdwenen.

In eigen land staan we voor de uitdaging om een aanzienlijk aantal terrorismeveroordeelden die het einde van hun straf bereiken, opnieuw te integreren in de samenleving. Een groot deel van hen vormt geen terroristische dreiging meer, maar een aantal onder hen zal ook na hun vrijlating moeten opgevolgd worden door de veiligheidsdiensten. De crisis in Syrië en Irak zorgde voor een toename van asielzoekers uit deze regio. De meesten vormen geen risico voor onze veiligheid. Maar de VSSE heeft vastgesteld dat enkele van hen in hun thuisland wandaden hebben gepleegd, voor rekening van IS of andere terroristische organisaties. Een goede samenwerking tussen de verschillende diensten op zowel lokaal als nationaal niveau blijft dan ook primordiaal. In 2020 werd de samenwerking nog verder verdiept. Denk maar aan het succesverhaal van het centrale *Joint Intelligence* en *Joint Decision Center* en dat van de *Fora CT* (nieuwe structuren voor de uitwisseling en de beoordeling van informatie, opgericht na de aanslagen) en de Lokale *Taskforces* op lokaal niveau.

OVERHEID EN POLITIEK ALS DOELWIT

Zoals boven vermeld, vormde 2020 door de gezondheidscrisis ook voor het ideologische extremisme een vruchtbare voedingsbodem. Naast een toegenomen tendens naar bewapening van voornamelijk rechtse extremisten, merken we op dat de overheid en de politiek

steeds uitdrukkelijker in beeld komen als legitiem doelwit voor zowel extreemrechts als extreemlinks. Zo ontstaat uiteraard een explosieve cocktail waarin ook geweld steeds meer getolereerd en gelegitimeerd wordt.

Internationaal en ook nationaal wordt geweld – in besloten kringen – meer en meer aanzien als legitiem middel om zich te verzetten tegen de ‘instroom van vluchtelingen’ of de ‘islamisering’ van onze maatschappij. Wanneer de woede zich keert tegen de autoriteiten of de politiek in het algemeen, zijn het dan weer de problemen van ‘omvolking’ en – opnieuw – ‘islamisering’ die de gemoeieren verhitten. In 2020 is deze haat jegens de autoriteiten nog toegenomen door de coronamaatregelen. In deze context kunnen politici, democratische instellingen of vertegenwoordigers van de overheid ook belangrijke doelwitten worden van rechts-extremistisch geweld, zoals blijkt uit verschillende voorbeelden in Europa (denk maar aan de moord op de Duitse politicus Walter Lübcke in 2019).

VERZET TEGEN DE STAAT

De gezondheidscrisis heeft niet enkel de woede van rechtse extremisten aangewakkerd. Ook in extreemlinkse kringen werd in 2020 opnieuw meer opgeroepen tot geweld. Ook hier gelden politiek en autoriteiten als de grote boosdoener en zijn zij dus een legitiem doelwit voor geweldplegingen. Het verzet tegen ‘de staat’ is het grootst bij de insurrectionele anarchististen die aan de hand van vernielingen of brandstichtingen proberen om de samenleving lam te leggen. De zelfverklaarde ‘revolutionaire communisten’ liggen minder aan de basis van geweld in eigen land, maar ze leveren wel morele en soms ook financiële steun aan politieke, revolutionaire gevangenen of aan internationale strijders in conflictgebieden (bv in Noord-Syrië). Tot slot is er nog een amalgaam aan andere anarchistische groepen actief die zich vooral laten

opmerken tijdens manifestaties waar ze bewust de confrontatie aangaan met de ordediensten of met tegenbetoegers, of waarbij ze vernielingen aanbrengen.

De polarisering en de onvrede in ons land is ondertussen van dien aard dat we niet meer kunnen spreken van een tijdelijk fenomeen. Ook in 2021 zal ons land nog geruime tijd in de ban zijn van de gezondheidscrisis en dus zullen extremisten van alle slag hun woede ventileren, zowel online als in het openbaar, daarbij niet zelden aangewakkerd door desinformatiecampagnes door binnen- en buitenlandse actoren.

Naast desinformatie en complottheorieën, waren er in 2020 ook de mogelijk onderbelichte economische gevolgen van de gezondheidscrisis. Veel bedrijven, ook in cruciale sectoren, hebben het moeilijk en vormen op die manier een appetijtelijke prooi voor vijandige overnames door buitenlandse actoren. We mogen hier niet blind voor zijn. De bescherming van het wetenschappelijke en economische potentieel (WEP) van ons land is immers één van de kernopdrachten van de Veiligheid van de Staat. Via het platform WEP, dat werd opgericht in de schoot van het Coördinatiecomité Inlichtingen en Veiligheid, overlegt de VSSE op regelmatige basis met de andere bevoegde diensten over de maatregelen die we moeten nemen om ons wetenschappelijk en economisch potentieel te vrijwaren van buitenlandse spionage en inmenging. In 2020 werd ook verder gewerkt aan een wet die het invoeren van een mechanisme voor de *screening* van buitenlandse directe investeringen moet mogelijk maken. In veel westerse landen is een dergelijk mechanisme reeds actief en beschermt dit de creativiteit en de onafhankelijkheid van innovatieve bedrijven. Dit mechanisme – indien goed uitgewerkt en van de nodige middelen voorzien – kan een performante bescherming bieden tegen mogelijke vijandige acties die onze economische actoren willen treffen.

EEN MINDER BEKENDE OPDRACHT

Hierop aansluitend is een opdracht van de VSSE die doorgaans minder aandacht krijgt, de strijd tegen de verspreiding van nucleaire, radiologische, chemische en biologische massavernietigingswapens, doorgaans de strijd tegen proliferatie genoemd. Ook hier heeft België, door de aanwezige expertise en haar bijdrage in de ontwikkeling van spijttechnologie, een interessant profiel voor buitenlandse offensieve diensten. Opnieuw is het antwoord een goede samenwerking tussen de inlichtingendiensten en de andere bevoegde overheidsdiensten (douane, licentiediensten, thesaurie,...). U kan verderop meer lezen over deze minder gekende, maar niet minder belangrijke opdracht van de VSSE.

Met deze laatste gedachten sluit ik deze inleidende tekst af. Ik hoop dat ik u een eerste inzicht heb kunnen verschaffen in de onderwerpen die in 2020 onze aandacht hebben getrokken en dat ik u daarenboven warm heb gemaakt om ook de rest van dit jaarrapport door te nemen. Er rest mij dus enkel nog om u veel leesplezier toe te wensen!

Peter Lanssens
Directeur van de Analyse

EXTREMISME

Bij het werk van een inlichtingendienst denken we spontaan aan competenties als contraspionage of terrorismebestrijding. Eén onderdeel van ons werk ligt op het eerste gezicht minder voor de hand: de bestrijding van extremisme, nochtans een van de wettelijke bevoegdheden van de VSSE.

De dreigingen die van extremisme uitgaan zijn zeer uiteenlopend. Enerzijds kan extremisme ontstaan wanneer antidemocratische, polariserende of radicale standpunten worden verspreid, wat een gevaar kan inhouden voor de maatschappij. Anderzijds kan extremisme ook leiden tot terrorisme: geweld tegen personen of materiële belangen om ideologische of politieke redenen. Door terreur, intimidatie of bedreiging wil men daarmee een eigen doel bereiken.

Tussen extremisme en terrorisme bestaat een duidelijk verband. Zowel religieus als ideologisch extremisme kan immers leiden tot terrorisme of tot geweld. Een terrorist kunnen we zien als een extremist die geradicaliseerd is en die geweld zal plegen, ingegeven door zijn ideologische of religieuze overtuiging en gedreven door een radicaliseringsproces.

WAT DOET DE VEILIGHEID VAN DE STAAT?

De VSSE zal informatie verzamelen

- > om personen en groepen die zich extremistisch gedragen te kunnen identificeren;
- > om de verspreiding van hun gedachtegoed te verstoren;
- > om te voorkomen dat extremisten terroristen worden.

De VSSE zal daarbij uiteraard rekening houden met het feit dat elkeen het recht heeft zich te ontwikkelen volgens zijn eigen overtuigingen maar met respect voor die van anderen.

Op de volgende pagina's vindt u voorbeelden van de manier waarop extremisme in België wordt beleefd, gaande van religieus extremisme, exogeen extremisme en links- en rechts-extremisme.

SALAFISME

Salafisme blijft de meest dynamische en meest gewelddadige ideologie binnen het islamistisch extremisme (consulteer ook de brochure 'Salafisme in België' via www.vsse.be). In ons land wordt het salafistische discours verspreid via religieuze centra of online platformen en via de sociale media. Maar het breidt zich ook uit via onderwijsinstellingen in het buitenland waar Belgen les gaan volgen.

SALAFISTISCHE ONDERWIJSCENTRA IN HET MIDDEN-OOSTEN TREKKEN BELGEN AAN

Sinds jaren stelt de VSSE vast dat bepaalde salafistische onderwijscentra in Egypte en de Golfregio een sleutelrol spelen in de verspreiding van het salafisme in België. Ze breiden hun invloed uit via de studenten die ze aantrekken vanuit België.

Voor wie zijn religieuze kennis in het Midden-Oosten wil ontwikkelen, is het Arabisch Schiereiland een topbestemming. Het dankt zijn aantrekkingskracht vooral aan het prestige van de islamitische onderwijscentra in de regio én aan hun wervingsbeleid. De centra vormen ware kweekvijvers voor salafistische propagandisten. Ze beta-

len vrijwel alle studiekosten voor internationale studenten zoals beurzen, huisvesting, vliegtickets. In ruil daarvoor verwachten ze dat de studenten bij hun terugkeer religieuze vertegenwoordigers worden die gaan bekeren. In België bekleedt een vijftigtal afgestudeerden (of bijna 40% van het totaal aantal afgestudeerden) van deze centra na hun opleiding een leidinggevende positie in hun lokale gemeenschap onder andere als imam, leraar, lector of redacteur van religieuze online content.

Behalve de Golfregio is ook Egypte een belangrijke trekpleister. De wervingsdynamiek en het bekeringsbeleid van deze centra verschillen van die in de Golfstaten. De kosten van het levensonderhoud zijn er

« In België bekleedt bijna 40% van de afgestudeerden van deze centra na hun opleiding een leidinggevende positie in hun lokale gemeenschap »

lager en er is een flexibel onderwijsaanbod. Egypte kent geen toelagen toe aan zijn studenten. En terwijl de instellingen van de Golfregio hun studenten ertoe aanzetten om naar hun land van herkomst terug te keren om er te gaan preken, stimuleren de Egyptische centra veeleer de 'hidjra' - de emigratie naar een als 'islamitisch' beschouwd land of gebied. Wanneer ze daar eenmaal gevestigd zijn, richten sommige van de geëmigreerde Belgen er hun eigen salafistische school op. Anderen worden gerekruteerd bij lokale salafistische instanties om nieuwe Europese studenten aan te trekken of de leerstof van die centra aan een Europees publiek aan te passen.

DE MOSLIMBROEDERS

Behalve salafisme kunnen ook andere stromingen binnen de islam tot antidemocratische gedragingen, tot polarisering of tot het schenden van fundamentele rechten leiden. Een voorbeeld zijn de moslimbroeders.

HET BELANG VAN DE MOSLIMBROEDERS IN BELGIË

De langetermijnvisie van de moslimbroeders staat haaks op de goede werking van de grondwettelijke orde en democratie. De beweging bestaat in België, maar telt een beperkt aantal leden.

De moslimbroeders vormen de oudste en één van de meest invloedrijke, islamistische bewegingen. Wereldwijd tellen ze vertakkingen in ruim 90 landen die elk hun eigen dynamiek hebben ontwikkeld. Maar ook al is de Egyptische moederorganisatie klaarblijkelijk belangrijker en invloedrijker geworden, toch is er vooral op Europees niveau duidelijk sprake van ideologische samenhang en van coördinatie. Vooral de ideeën en de visie van stichter Al Banna en van invloedrijke ideologen als Qutb en Al Qaradawi vormen een belangrijk bindmiddel.

EUROPESE IDEOLOGISCHE SAMENHANG

De gezamenlijke visie omvat verschillende elementen zoals het feit dat de islam een universeel en allesomvattend systeem is dat superieur is aan alle andere geloofsen politieke systemen. Een overtuiging die bovendien aan de basis ligt van het maatschappelijk en politiek activisme van de moslimbroeders.

Vlag van de moslimbroeders

Het geijkte middel daartoe is proselitisme ('dawa'), onder meer via prediking en (religieus) onderwijs. De moslimbroeders beschouwen zichzelf daarbij als een elitaire voorhoede die de verschillende moslimgemeenschappen moet verenigen en leiden. Ze streven ernaar om maatschappelijk invloedrijke posities in te nemen, om zo de westerse samenleving van binnenuit te kunnen veranderen. Bovendien trachten ze op verschillende manieren het overheidsbeleid te beïnvloeden.

De westerse en islamitische waarden en levenswijzen zijn voor hen evenwel fundamenteel onverenigbaar. Het westen zien ze als vijandig ten opzichte van de islam en niet geneigd om de sharia te aanvaarden. Vandaar hun keuze voor een pragmatische, geleidelijke aanpak, waarbij ze een gematigd imago cultiveren en hun ware intenties en overtuigingen verbergen. Ook hun taalgebruik en hun discours passen ze aan hun publiek aan.

« De vaak hoog opgeleide moslimbroeders zijn ook actief in talrijke vzw's en organisaties »

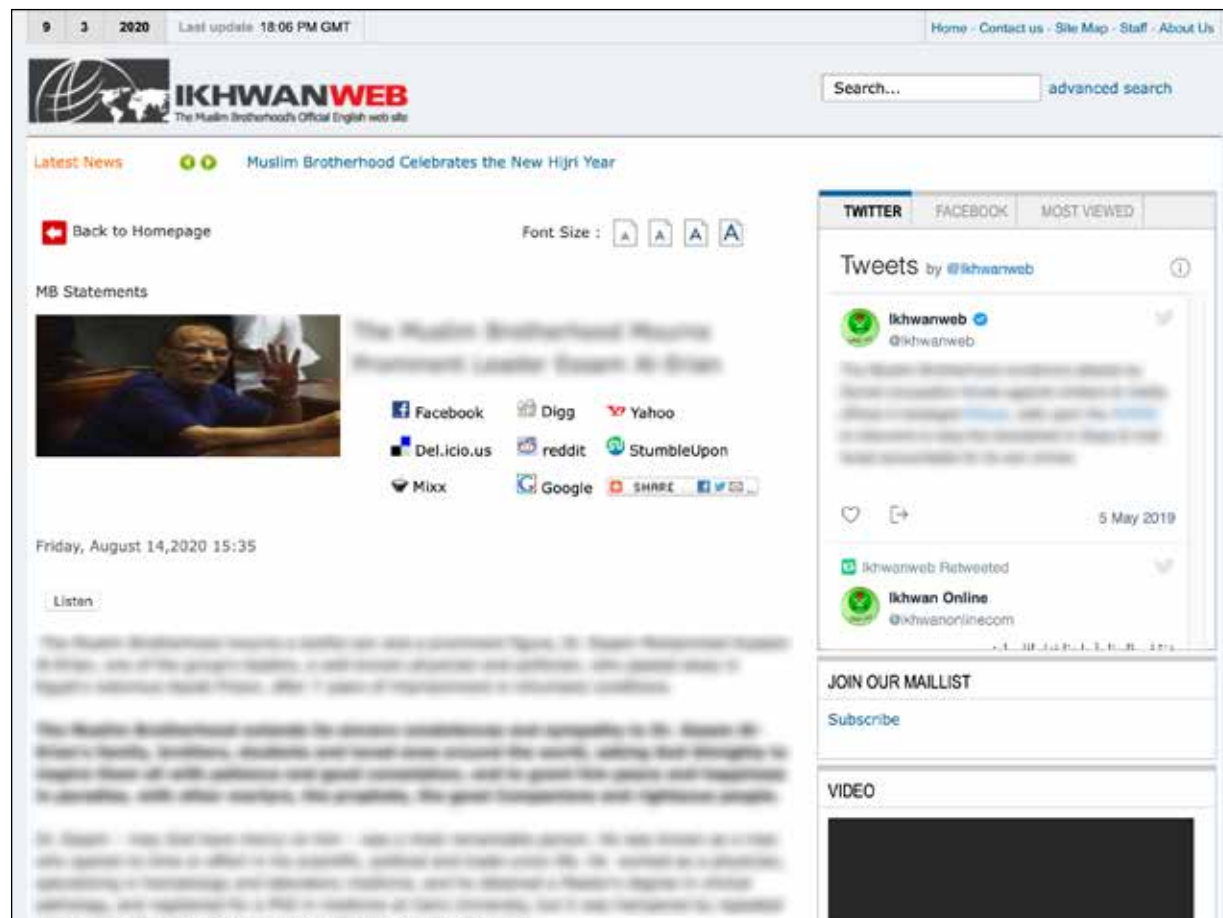
HOE UIT ZICH DAT IN BELGIË?

De 'internationale moslimbroeders' in ons land worden vertegenwoordigd door de *Ligue des Musulmans de Belgique (LMB)*, die naar schatting een 50-tal leden telt en enkele honderden aanhangers of sympathisanten. Bij ons bevindt zich ook het hoofdkwartier van een Europese koepelvereniging, de *Council of European Muslims (CEM; voordien FIOE)* die de belangen verdedigt van de moslimbroeders ten aanzien van de Europese instellingen.

Voorals in de hoofdstad ontwikkelen de moslimbroeders sinds enkele jaren een vrij brede waaier aan activiteiten zoals onder meer initiatieven rond onderwijs en vorming (middelbare en lagere scholen), maar ook aparte afdelingen voor jongeren en studenten, een eigen scoutsgroep en activiteiten voor kinderen.

De vaak hoog opgeleide moslimbroeders zijn bovendien actief in talrijke vzw's en organisaties in verschillende maatschappelijke domeinen, waardoor ze invloedrijker zijn en belangrijker lijken dan men zou verwachten op basis van hun beperkte ledenaantal.

Ogenschoijnlijk respecteren de moslimbroeders de democratische en wettelijke regels. Op korte termijn streven ze ook doelstellingen na die legitiem lijken. Maar hun intern discours en hun visie en doelstellingen op langere termijn staan haaks op de goede werking van de grondwettelijke orde en democratie. Voor de VSSE is het moslimbroederschap sinds zijn oprichting in 1928, een extremistische beweging.

Officiële website
van de moslimbroeders

EXOGEEN EXTREMISME

DE ACTIVITEITEN VAN DE PKK IN BELGIË

Ideologisch en religieus extremisme kunnen een sterk radicaliserend effect hebben en kunnen in die zin een dreiging vormen. Het gaat om een endogene dreiging wanneer ze zich in België ontwikkelt. Maar ook exogeen extremisme vormt vandaag een dreiging: dat is extremisme dat zich in België manifesteert, maar waarvan de wortels en doelstellingen zich hoofdzakelijk in het buitenland bevinden.

Sommige van deze extremisten vechten van hieruit tegen de autoriteiten van hun land van herkomst en worden beschouwd als terroristen: hun belangrijkste doelwitten en doelstellingen liggen in hun land van herkomst. Mogelijk vormen ze geen directe bedreiging voor België, maar fungeert ons land als uitvalsbasis voor hun activiteiten en dit is problematisch. Dergelijke organisaties kunnen immers een reële extremistische of zelfs terroristische bedreiging vormen voor hun land van herkomst, of voor de belangen en onderdanen van dat land in België.

PKK

De activiteiten van de PKK (*Partiya Karkeren Kurdistan*), de autonome Koerdische groepering opgericht door Abdullah Öcalan in 1978 in Turkije, vallen onder de noemer van het exogeen extremisme. De PKK die sinds 1984 een gewapende strijd voert tegen de Turkse staat in verschillende door Koerden bevolkte gebieden, heeft haar inspanningen recent geconcentreerd op Noord-Syrië en de autonome Koerdische gebieden van Rojava, alsook op Iraaks Koerdistan waar de guerrillakampen gevestigd zijn.

De organisatie staat op de Europese lijst van terroristische organisaties en beschikt over een militaire vleu-

gel die soms haar toevlucht neemt tot zwaar geweld om haar doelstellingen af te dwingen. In Europa en in België, waar een uitgebreide Koerdische diaspora leeft, stelt de PKK echter geweldloosheid voorop als principe om haar imago te beschermen en de diaspora te beïnvloeden. Haar voornaamste **politieke doelstelling** blijft, verwijderd te worden van de Europese lijst van terroristische organisaties. Ze wil door de internationale gemeenschap aanvaard worden als een legitieme en leidende speler in de Koerdische kwestie.

STEUNPUNTEN IN BELGIË

België speelt een centrale rol in de Europese structuren van de PKK. De organisatie, die van oudsher in ons land gevestigd is, heeft politieke steunpunten zoals het Koerdisch Nationaal Congres (KNK) in Brussel. Het KNK fungeert als de belangrijkste basis voor politiek PKK-activisme in Europa.

De PKK beheert ook een netwerk van plaatselijke verenigingen (*dernek of merkez* in het Koerdisch) die bestaan uit basismilitanten van de organisatie. Hun activiteiten zijn zowel politiek (demonstraties, hongerstakingen...), sociaal (opvang van Koerdische vluchtelingen), financieel (innen van de revolutionaire belasting) als cultureel (conferenties, taalcursussen, festivals, herdenkingen). Al deze organisaties zijn verenigd in een nationale federatie (NAV-BEL).

De PKK beschikt in ons land ook over verschillende mediabedrijven die propaganda produceren voor haar televisie- en radiokanalen.

De PKK gebruikt het Belgisch grondgebied voornamelijk

- > voor betogingen of solidariteitsacties i.v.m. de huidige ontwikkelingen in het Koerdische conflict en om politieke invloed te verwerven;
- > om nieuwe aanhangers te rekruteren;
- > voor de logistieke en financiële ondersteuning van de organisatie;
- > als uitwijkbasis voor gewonde militanten.

EXTREMISME: BELANGRIJKSTE DREIGING

De belangrijkste dreiging van de PKK in ons land is extremisme. Dat is een gevolg van de hiërarchische structuur en de autoritaire ideologie van de organisatie die de Koerdische diaspora verregaand in haar greep heeft. Bij ons heeft de PKK ook banden met andere Turkse extremistische bewegingen en met diverse extreem-linkse groeperingen.

Op elk moment kan de organisatie een massa aanhangers mobiliseren. Dat kan leiden tot verstoring van de openbare orde en spanningen met de Turkse gemeenschap, en kan zelfs uitmonden in geweld.

INMENGING DOOR DE PKK

De aanwezigheid van talrijke PKK-structuren en -organen vormt ook een dreiging op het vlak van inmenging. Brussel, dat verschillende internationale instellingen huisvest, vormt een belangrijke politieke arena voor de PKK. Om haar politieke doelstellingen te bereiken, probeert de PKK de steun die ze geniet van het middenveld in ons land verder uit te breiden. Daarbij maskeert ze haar echte doel en gebruikt valse benamingen en dekmantels, en beweert alle Koerden te vertegenwoordigen.

IDEOLOGISCH EXTREMISME

GEWELDDADIG LINKS-EXTREMISME

In België krijgt ultralinks of gewelddadig links-extremisme voet aan de grond in België met een sterke concentratie in Brussel. Het gaat daarbij om groepen die zelf geweld gebruiken of die het gebruik ervan rechtvaardigen om de democratische en grondwettelijke orde omver te werpen die ze ervaren als autoritair (of fascistisch), racistisch, seksistisch, kapitalistisch en imperialistisch.

WE ONDERSCHIEDEN DE VOLGENDE STROMINGEN:

- Een vijftiental **insurrectionele anarchisten** moedigen het prompt plegen van aanslagen aan gericht tegen het veiligheidsapparaat, elektronische bewakingsmiddelen, telecominfrastructuur, transportmiddelen (van personen en goederen) en energiedistributienetwerken. Vier anarchisten die destijds actief waren in Brussel, werden op 12 november 2020 in beroep veroordeeld tot voorwaardelijke gevangenisstraffen.
- De **revolutionaire communisten**, met een harde kern van eveneens een vijftiental militanten, zijn overtuigd van de noodzaak van de gewapende strijd. Ze veroordelen het lot dat Westerse democratieën toebedelen aan zogenaamde 'politieke gevangenen' van wie ze de strafbare feiten verdedigen en steunen de revolutie in Rojava. Enkele van hen hebben zelfs een militaire opleiding gevolgd of zijn gaan vechten in deze Syrische regio gecontroleerd door de Koerden.
- Leden van anarchistische en anarcho-communistische groeperingen vormen tijdens anti-autoritaire, antifascistische, antiracistische, antikapitalistische of milieubetogingen samen vaak een '**Black Block**'. Door zich aan te sluiten bij protestmarsen willen ze de 'kritische massa' bereiken die nodig is om straatrellen te ontketenen. Een 'Black Block' kan tot honderd personen tellen. Door te 'infiltreren' in legitieme betogingen brengen ze de organisatoren en deelnemers ervan vaak in diskrediet door het gebruik van geweld. Zo hollen ze de facto vaak legitieme protesten uit.
- Een vierde, kleinere stroming is die van het **radicaal milieuactivisme**. Zo was er de bezetting tussen oktober 2019 en maart 2021 van wat ze een *zone à défendre* (ZAD) noemen: een bos in Aarlen, dat plaats moet maken voor de aanleg van een bedrijvenpark. Zelfgemaakte verdedigingsmiddelen werden er ingezet om weerstand te bieden aan de politie.
- Daarnaast werden in ons land ook de **gezondheids crisis en de zware sociale en economische gevolgen** van de Covid-19 pandemie aangegrepen om zowel het falen van de liberale staat als de vrijheidsberovende maatregelen aan de kaak te stellen. De gewelddaden die daar mogelijk uit voortvloeiden in 2020, bleven echter beperkt. In april werd weliswaar opgeroepen om gsm-masten en hoogspanningsmasten te vernielen en politieagenten en gevangenispersoneel aan te vallen, maar dat bleef beperkt.

RECHTS-EXTREMISME

PANDEMIE

Vorig jaar mocht het aantal dodelijke slachtoffers door extreemrechts geweld dan al aanzienlijk lager liggen dan in 2019, de dreiging is helaas niet afgenomen. De aanslag in het Duitse Hanau van 19 februari 2020 die aan negen mensen het leven kostte, was daar een jammerlijk bewijs van.

Duitsland werd de jongste tijd zwaar getroffen door extreemrechts terrorisme. In 2020 vielen bij onze oostburen zelfs meer dodelijke slachtoffers door extreemrechts geweld dan door moslimterrorisme. Onze oostburen beschouwen extreemrechts terrorisme dan ook als de voornaamste dreiging.

Bij ons stellen we vast dat vooral online de drempel om haat te spuien en extreemrechts geweld te verheerlijken is verlaagd onder meer op sociale mediakanalen, meer bepaald via private chatgroepen. Steeds meer extremisten blijken geweld te zien als het enige antwoord op de problemen die de overheid en de politiek volgens hen niet kunnen of willen oplossen. De kans dat een 'keyboard warrior' de stap zet naar geweld, is dan ook in België niet onbestaande.

Bij de meeste rechts-extremistische aanslagen in de Westerse wereld gaat het om 'lone actors', die al dan niet in het verleden actief waren bij een georganiseerde extreemrechtse groepering. Ook voor België lijkt dat het meest waarschijnlijke scenario. Daarbij is de kans even groot dat het gaat om 'lone actors' die onbekend zijn bij de veiligheidsdiensten als om personen die op een bepaald moment toch op de radar verschenen zijn.

Hanau, Duitsland - 20 februari 2020: bloemen en kaarsen ter nagedachtenis van de slachtoffers

Ons land bleef in 2020 gelukkig opnieuw gespaard van een extreemrechtse aanslag met dodelijke slachtoffers. De dreiging van extreemrechts in België ligt bij ons niet op hetzelfde niveau als die van het jihadistische terrorisme.

DRIE STREKKINGEN

De Belgische groeperingen binnen extreemrechts kunnen we ruwweg onderverdelen in drie strekkingen, ook al vertonen ze vaak een mix aan kenmerken van verschillende strekkingen.

De neonazi's en de skinheads voldoen aan het clichébeeld van extreemrechts en worden als dusdanig ook het gemakkelijkst herkend. Een zichtbare uiting van dit fenomeen vinden we in de organisatie van neonaziconcerten. Gedurende een decennium was het aantal dergelijke concerten afgenomen. In 2019 echter zagen we opnieuw een lichte stijging met de organisatie van enkele grootschalige concerten. In 2020 vond geen enkel neonaziconcert plaats in ons land. Ongetwijfeld had dat te maken met de coronacrisis.

In 2019 zagen ook enkele nieuwe neonazi-groepjes het

licht. Ze lieten in 2020 niet na hun teleurstelling in de politiek op straat kenbaar te maken.

Sinds de vluchtelingencrisis van 2015-2016 blijft de voornaamste, mobiliserende factor binnen extreemrechts het **anti-asiel- en anti-vluchtelingenactivisme**. Bestaande groeperingen verlegden hun actieterrein van het nationalisme en separatisme naar het anti-islam- en anti-vluchtelingenactivisme en ook heel wat nieuwe groeperingen zagen het licht. Ze verwijten de overheid in het beste geval passiviteit tegenover de gepercipieerde problemen rond de 'omvolking' of 'islamisering' in onze maatschappij.

Deze zogenaamde 'omvolking' of '*Grand Remplacement*' vormt ook de ideologische basis van de **identitaire bewegingen**. Dit verschijnsel vindt zijn inspiratie bij het Franse *Génération Identitaire* en het Amerikaanse *Alt-right*. Maar ook in België zijn groeperingen actief die de ideeën over de - al dan niet bewust nagestreefde - 'omvolking' van de westers-christelijke bevolking ingang doen vinden in brede lagen van de bevolking. Het feit dat deze theorieën ook wel eens verkondigd worden door extreemrechts in

maatpak, maakt ze bij de ruime bevolking gemakkelijker te verteren en te aanvaarden. De identitairen hechten tegelijk veel belang aan fysieke fitheid en het bezit van (legale) vuurwapens om klaar te staan om het 'eigen volk' te beschermen wanneer dat nodig zou zijn.

GEWELD EN HAAT

De recente extreemrechtse aanslagen in de westerse wereld hebben duidelijk gemaakt dat geweld geen taboe meer is. Dat blijkt ook in België, waar verschillende aanslagen op gejuich werden onthaald en manifesten van extreemrechtse terroristen en beelden van de aanslagen via sociale media ter inspiratie worden rondgestuurd. Geweld wordt steeds vaker gezien als een legitiem middel om zich te verzetten tegen de 'instroom van vluchtelingen'. Sommige extreemrechtse kringen aanvaarden geweld als mogelijk middel, bespreken concrete doelwitten en oefenen met vuurwapens en explosieven.

Behalve de dreiging van geweld neemt ook de dreiging van haatpredikers toe. Voorbeelden van rechts-extremistische aanslagen in West-Europa tonen aan dat de consumptie van online *hate speech* op sociale media vaak een doorslaggevende factor is geweest om de stap te zetten van *keyboard warrior* naar terrorisme. Deze boodschappen vormen een ideale voedingsbodem waarbinnen individuen zich kunnen radicaliseren. De VSSE heeft dan ook, in samenwerking met de partners binnen het Plan R (Plan radicalisatie, waar de VSSE en andere veiligheidsdiensten aan deelnemen) de opvolging van online *hate speech* geïntensiveerd.

WAPENS EN WAPENTRAININGEN

In 2020 is ook de tendens binnen extreemrechts om zich te bewapenen en aan te sluiten bij schietclubs niet afgenomen. De trend tot bewapening past in het raam van de voorbereiding op een volgens hen onvermijdelijke burgeroorlog of *race war*. Enkele groeperingen organiseren zelfs wapentrainingen voor hun leden. Ook werden bij verschillende extreemrechtse

militanten legale en illegale (vuur)wapens in beslag genomen en werden wapenvergunningen ingetrokken.

Afgelopen jaar werd ook heel wat ruchtbaarheid gegeven aan paramilitaire trainingen in het buitenland, voornamelijk in Oost-Europa. Een twintigtal Belgen met een extreemrechtse ideologie, meestal individuen, namen aan zulke trainingen deel. Sommige van de opleidingscentra zijn duidelijk extreemrechts geïnspireerd; andere zijn eerder commercieel van aard.

DE OVERHEID WORDT VAKER GEVISEERD

Terwijl de meest voor de hand liggende **doelwitten** van extreemrechtse terreur tot nu toe vooral vluchtelingen, de islamitische of de joodse gemeenschap waren, kan nu in toenemende mate ook de overheid en de politiek aan dit lijstje worden toegevoegd. Die wordt immers, al dan niet zeer bewust, als medeplichtig gezien aan de 'omvolking' of islamisering van de samenleving. Individuele en groeperingen hebben al te kennen gegeven dat ze geen heil meer verwachten van de overheid of de verkiezingen. Het

resultaat van de laatste verkiezingen en regeringsvorming heeft hen in deze overtuiging gesterkt. Bovendien vinden sommige extremisten dat ook de populistische rechtse partijen hen in de steek hebben gelaten.

Het ongenoegen jegens de autoriteiten is ook toegenomen als gevolg van de, volgens hen, vrijheidsbeperkende coronamaatregelen. Daarbij maken rechtsextremisten ook gebruik van de COVID-crisis om moslims en vluchtelingen met de vinger te wijzen, omdat ze zich niet aan de maatregelen zouden houden en de verspreiding van de ziekte in de hand zouden werken (zie ook de publicatie '*Het verborgen gevaar achter COVID-19*' op www.vsse.be). Een kleine minderheid binnen het rechts-extremisme gelooft bovendien ook in de wildste complottheorieën rond de oorsprong en verspreiding van het virus. Die verzet zich ook tegen de vaccins, omdat ze het DNA zouden wijzigen en een traceerchip zouden bevatten.

GEBUNDELDE KRACHTEN

Waar de extreemrechtse groeperingen in het verleden vaak een gescheiden leven leidden, mede door de sociologisch soms zeer verschillende achtergrond, stelden we in het afgelopen jaar vast dat ze vaker de krachten bundelden. In het najaar van 2019 vormden de bredere betogingen tegen de regeringsvorming een trekpleister voor allerlei extreemrechtse groeperingen. Dit samenapart betogen, stelden we ook vast tijdens de manifestaties tegen de coronamaatregelen, ter ondersteuning van de politie afgelopen zomer aan de kust, of nog, ter ondersteuning van de autochtone jongeren die werden aangevallen en vernederd door allochtone jongeren, zoals in Puurs of in Kortrijk in het najaar van 2020.

VERHOOGDE AANDACHT

De VSSE investeerde de afgelopen jaren in de opvolging van de dreiging van rechts-extremisme. Dit is onder meer merkbaar aan de toename van het aantal extreemrechtse militanten die zijn opgenomen als 'haatprediker' of 'potentieel gewelddadige extremist' in de gemeenschappelijke gegevensbank.

DESINFORMATIE

CORONACRISIS STIMULEERT DESINFORMATIE

De toenemende desinformatie rond de coronapandemie heeft het extremisme aangewakkerd.

De coronapandemie heeft een impact gehad op verschillende aspecten van de samenleving, ook op de verspreiding van informatie. Er werd massaal veel desinformatie geproduceerd die het door de regering voorgeschreven risicobeheer van het COVID19-virus bemoeilijkt heeft en het extremisme gestimuleerd.

WAAROVER GAAT HET?

Manipulatie van informatie is niet nieuw. Propaganda door buitenlandse actoren of het verspreiden van gekleurde of verdraaide informatie door extremistische groeperingen of individuen is altijd al een instrument geweest voor inmening en beïnvloeding. Sinds enkele jaren is de context echter veranderd: de sociale media hebben onze relatie tot informatie fundamenteel veranderd. Tegelijk heerst een toenemend gevoel van onveiligheid door de opeenvolging van crisissen: de aanslagen, de coronapandemie,... Ook het vertrouwen in de media is afgenomen. Dit alles creëert een voedingsbodem voor online manipulatie. De impact is ongezien en vormt een uitdaging voor de democratie.

DESINFORMATIE EN RECHTS-EXTREMISME

Enkele rechts-extremistische individuen en groeperingen hebben de pandemie en de gevolgen ervan aangegrepen om polariserende boodschappen te verspreiden. Ze baseren zich op angsten en frustraties, versterkt door samenzweringstheorieën of andere desinformatiemechanismen en gebruiken de gemanipuleerde informatie om de geloofwaardigheid van de autoriteiten te ondermijnen en de samenleving te polariseren.

Sommigen willen op die manier hun overtuigingen opnieuw bevestigd zien. Ze roepen bijvoorbeeld op tot haat ten aanzien van bepaalde bevolkingsgroepen die ze als 'besmet' bestempelen, zoals moslims of vluchtelingen (een voorbeeld is de *Parti National Européen*). Of ze willen het wantrouwen aanwakken ten aanzien van de leiders en hun maatregelen (SOS Vrijheid en Recht, NATION). Online leeft het fenomeen sterk, maar in 2020 zijn de manifestaties die de pandemie in twijfel trekken, beperkt gebleven tot enkele tientallen activisten.

De volgende ideeën en overtuigingen komen het vaakst aan bod:

- > antiglobalisering
- > het verzet tegen het openen van de grenzen
- > ontkennen dat de pandemie bestaat
- > het 'antivax'-standpunt (het is een 'dodelijk vaccin', leidt tot 'modificatie van het DNA', 'onderwerping')
- > slecht beheer van de pandemie
- > het anti-autoritaire discours (wetenschappelijk en politiek)
- > de afwijzing van de traditionele media en het 'systeem'.

Sommigen focussen eerder op de zogenaamd 'totalitaire' aanpak en vergelijken de Europese regeringen met collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ze vergelijken het beheer van de pandemie met de sfeer van de dystopische roman 1984. Ze klagen de 'surveillance-maatschappij' aan (onder meer door de Coronalert-app), de censuur en het dogmatisme, de opzettelijke besmetting van de bevolking door de Chinezen en hun handlangers zoals de WHO, de CIA, het Institut Pasteur... Ook vrezen ze de oprichting van een nieuwe wereldorde door de elites.

Ook links-extremisme wilde de angst en de frustraties van burgers inzetten om het wantrouwen en de achterdocht ten opzichte van de overheid aan te wakken. Er werden narratieven verspreid over een verband tussen het virus en de ontwikkeling van 5G bijvoorbeeld (denk aan Viruswaanin). Maar de impact bleef beperkt.

In mindere mate hebben ook buitenlandse mogendheden de crisis in ons land aangegrepen om hun belangen te bevorderen. Denken we aan de Chinese mondmasker-diplomatie in Latijns-Amerika of de verslaggeving in de Russische media, waarbij de indruk werd gewekt dat Europa de situatie niet de baas kon. Ook werd in maart 2020 met veel bombarie een Russisch militair hulpkonvooi gestuurd naar Italië. Het overgrote deel van de hulpgoederen bleek echter nutteloos.

DESINFORMATIE

DE ROL VAN DE VSSE?

Desinformatie kan gedefinieerd worden als het opzettelijk creëren of verspreiden van aantoonbaar onjuiste of misleidende informatie die als doel heeft meningen en gedragingen aan het wankelen te brengen of te wijzigen. Ze beïnvloedt de individuele of collectieve besluitvorming en vertoont in die zin parallellen met inmenging (*'de poging om met ongeoorloofde, bedrieglijke of clandestiene middelen beslissingsprocessen te beïnvloeden'*, Wet houdende Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 30/11/1998)

Desinformatie tiert ook welig in **extremistische** hoek. Extremistische individuen en groeperingen beroepen zich vaak op angst en frustratie – gevoelens die gevoed worden door complottheorieën of andere desinformatiemechanismen. Zo kan gemanipuleerde informatie de polarisatie vergroten en de radicalisering in de hand werken.

Inmenging en extremisme kunnen **elkaar onderling** ook **versterken**. We merken dat buitenlandse mogendheden vaak extremistische individuen of groeperingen instrumentaliseren om wantrouwen op te wekken tegenover de autoriteiten, de elite of de media en te destabiliseren. Soms worden ze rechtstreeks of onrechtstreeks ondersteund door buitenlandse regeringen.

BEGRIJPEN, DETECTEREN EN VERSTOREN

Precies zoals voor de andere dreigingen trachten we een algemeen inzicht te krijgen in het fenomeen en tegelijk de voornaamste actoren te identificeren alsook hun werkwijzen. Om ze te detecteren, hanteren we onze gebruikelijke middelen aangevuld met gespecialiseerde tools en technieken uit de *social media intelligence*.

Vaak gaat het om aanhangers van complottheorieën (bv. Over 5G of microchips in COVID-vaccins) die zich afkeren van de overheid en haar instellingen. Door hun wantrouwen ten opzichte van de klassieke media zijn ze vatbaarder voor dit soort samenzweringstheorieën.

We informeren de overheid en de stakeholders over dit fenomeen. Daarnaast dragen we bij aan de bewustmakingsacties om de maatschappelijke weerbaarheid te versterken (zie ook de publicatie *'Het verborgen gevaar achter COVID-19'* op vsse.be)

Voor het thema desinformatie werken we samen met onze militaire zusterdienst, de ADIV, zoals dat ook gebeurde in de aanloop naar de verkiezingen van 2019. Toen werkten we nauw samen om eventuele pogingen tot inmenging door buitenlandse mogendheden in kaart te brengen. Het partnerschap werd voortgezet en heeft zich in 2020 verder ontwikkeld.

BUITENLANDSE INMENGING IN DE BELGISCHE ISLAM

De islam in België moet zich niet enkel beschermen tegen religieus extremisme. Bepaalde landen trachten ook via inmenging hun greep te krijgen op de Belgische islam.

Sinds decennia ondernemen enkele landen succesvolle acties om de Belgische islam te controleren. Over het algemeen hebben ze niet als doel om de Belgische belangen te schaden. Maar deze agressieve, buitenlandse politiek heeft een negatieve invloed op zowel de rechten van de individuele gelovigen als op de nationale veiligheid. Binnen de lijnen van haar wettelijk kader neemt de VSSE de nodige maatregelen om dit fenomeen op te volgen en te bestrijden.

Ten eerste betekent deze vorm van buitenlandse inmenging een inbreuk op de rechten van de burgers. De Belgische grondwet schrijft immers voor dat elke burger het recht heeft om zijn geloof vrij te belijden, met andere woorden: zonder buitenlandse inmenging. Maar er kan ook een probleem van privacy ontstaan, wanneer de inlichtingendiensten van deze landen clandestien informatie inwinnen over moskeebesturen, imams en gelovigen.

De kern van het probleem is echter dat de organisatie en de ideologische lijn van de Belgische institutionele islam bepaald worden vanuit derde landen, wat hen ook de controle geeft over de erkenning van moskeeën en de benoemingen van het religieus personeel. De keuzes die op die manier worden gemaakt, dienen niet de belangen van de Belgische moslims maar wel die van buitenlandse mogendheden.

Daarbij komt dat deze landen zowel direct als indirect betrokken zijn bij de verspreiding van radicale of zeer conservatieve islamistische stromingen. Dat gebeurt op een zeer directe manier door deze stromingen actief te promoten.

De Belgische grondwet schrijft voor dat elke burger het recht heeft om zijn geloof vrij te belijden, met andere woorden: zonder buitenlandse inmenging.

INVLOED IN ANDERE BELEIDSDOMEINEN

Het netwerk dat deze landen binnen de Belgische islam uitbouwen, helpt hen bij het uitbouwen van hun netwerk binnen de Belgische en Europese politiek en administraties. Zo kunnen ze ook het Belgische en Europese beleid beïnvloeden in andere beleidsdomeinen.

De VSSE onderzoekt dit fenomeen en informeert de bevoegde, politieke en administratieve overheden geregeld over de resultaten van dit onderzoek.

A large, vibrant red and orange mushroom cloud from a nuclear explosion dominates the background of the page. The cloud has a bright, glowing core at its base, which tapers into a long, narrow column of fire and smoke. The top of the cloud is a large, billowing mass of fire and smoke, with a bright, glowing center. The background is dark, making the fiery colors of the explosion stand out.

PROLIFERATIE

BELGIË, EEN SCHAKEL IN DE STRIJD TEGEN PROLIFERATIE

**BELGIË HEEFT EEN INTERESSANT
PROFIEL ALS TARGET VOOR PROLIFERATIE**

De verspreiding van de nucleaire, radiologische, chemische en biologische massavernietigingswapens (MVW) en van de overbrengingsmiddelen ervan door zowel statelijke als niet-statale actoren, vormt een belangrijke bedreiging voor onze veiligheid en die van onze bondgenoten. Op internationaal niveau is het daarom van het grootste belang te verhinderen, dat bepaalde actoren hiertoe de nodige toestellen, materialen en technologieën verwerven of dat ze de vereiste kennis en knowhow opdoen.

De VSSE volgt de problematiek nauwgezet op. Door zijn logistieke positie heeft België immers een interessant profiel als target. Maar ook omdat we beschikken over heel wat expertise en spijstechnologie. Ons land onderschrijft daarom een aantal internationale sanctieregimes die tegen bepaalde risicolanden zijn ingesteld op basis van hun proliferatie-gevoelige activiteiten.

SCHAKEL IN EEN INTERNATIONALE KETEN

In de strijd tegen de proliferatie van MVW is internationale samenwerking essentieel en spreekt het voor zich, dat de grenzen van het eigen grondgebied overschreden worden. Tegen de verwachtingen in, lopen de verdachte transacties niet noodzakelijk via criminele netwerken, maar infiltreren ze in de legitieme commerciële stromen.

Om het proliferatierisico bij de eindgebruiker of het eindgebruik adequaat te kunnen inschatten, is het noodzakelijk te beschikken over accurate en actuele inlichtingen. Vandaar dat de VSSE in dit domein samenwerkt met de verschillende federale en regionale overheden (Douane, Licentiediensten, Schatkist, FOD Buitenlandse Zaken, Dienst Vreemdelingenzaken, ADIV,...) alsook met buitenlandse partners. De VSSE deelt relevante inlichtingen en doet er alles aan om problematische verwervingspogingen of kennisoverdracht te verijdelen.

GOEDEREN, KENNIS EN KNOWHOW

De VSSE concentreert zich op materiële én immateriële aspecten van proliferatie, met andere woorden op goederen én op kennis en knowhow, en waakt over de toepassing van internationale verdragen en controlemechanismen. Doorgaans gaat het om *'dual use'* goederen en om de kennis of knowhow daaromtrent. *'Dual use'* goederen kunnen zowel in de civiele industrie of de academische wereld worden aangewend, maar ze kunnen ook een militaire finaliteit hebben zoals bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van MVW of de overbrengingsmiddelen ervan, zoals raketten of drones.

SCREENEN EN SENSIBILISEREN

Bepaalde domeinen aan onze universiteiten en onderzoeksinstituten zijn gevoelig voor proliferatie. Daar screent de VSSE studenten afkomstig uit landen die in die context een bijzondere interesse tonen.

Daarnaast zet de VSSE in op het verstoren van proliferatienetwerken en de identificatie van entiteiten en personen die betrokken zijn bij de aankoop, de door- of de uitvoer. Op die manier ondersteunen we de controle- en vergunningsdiensten. De VSSE geeft ook advies aan federale, regionale of andere instanties die een rol spelen in contraproliferatie. De dienst deelt informatie met internationale platformen voor exportcontrole (kernwapens, raketten, chemische en biologische wapens). Daarnaast werkt de VSSE ook preventief en doet aan *'awareness raising'* bij de bedrijfswereld en de academische instellingen. In 2020 werd bijzondere aandacht besteed aan de lucht- en ruimtevaart.

TERRORISME

ISLAMISME EN INMENGING BIJ NOORD-KAUKASIËRS

Als gevolg van de moord op de Franse leraar Samuel Paty door een geradicaliseerde Tsjetsjeense jongere in 2020, kwam de Tsjetsjeense gemeenschap in de schijnwerpers te staan.

Sinds het begin van de jaren 2000 is België een toevluchtsoord voor de Noord-Kaukasische diaspora, meer bepaald Tsjetsjenen die voor de oorlog zijn gevlucht. Precies zoals in Oostenrijk, Frankrijk, Duitsland, Noorwegen, Polen en Zweden, vormen ze een grote gemeenschap die over het grondgebied is verspreid. In ons land vinden we ze terug in Aarlen, Oostende, Verviers, Kortrijk, Gent en Antwerpen. Hun aantal wordt geschat op zo'n 20.000.

Voor het grote publiek blijven de Tsjetsjenen eerder onbekend. Ze zijn zeer solidair en hebben een groot gevoel voor collectieve verantwoordelijkheid. Ze zijn zeer mobiel – Noord-Kaukasiërs reizen vlot tussen verschillende steden en verschillende landen. Ze staan ook erg wantrouwig tegenover de overheid, een erfenis uit het Sovjettijdperk en de twee Tsjetsjeense oorlogen. Sinds midden de jaren 2000 worden ze steeds religieuzer en parallel ontstaan bepaalde extremistische stromingen.

KAUKASISCH EMIRAAT

Eenzijds wordt – of werd – een deel van de Tsjetsjenen beïnvloed door het jihadistisch salafisme. Dat gebeurde hoofdzakelijk tijdens de steun aan de opstand in Tsjetsjenië, die sinds midden de jaren 2000 werd geleid door het Kaukasisch Emiraat. De organisatie had vage banden met *Al Qaeda* en richtte zich tegen Rusland. Anderzijds is de Tsjetsjeense regering, in een poging om het salafisme

te counteren, geleidelijk aan een beleid gaan voeren dat sommigen bestempelen als 'soefistische islamisering'. Dit beleid, dat moreel gezien erg conservatief is, plaatst de islam centraal, zelfs wanneer daarmee de rechten van vrouwen of minderheden geschonden worden of het indruist tegen de wetten van de Russische Federatie.

Deze dubbele ontwikkeling heeft een impact op een deel van de diaspora in Europa, voor wie het Syrische conflict een katalysator was. Vanaf 2012 zijn Tsjetsjenen naar Syrië getrokken om er te gaan vechten, vaak geïnspireerd door de jihadistisch-salafistische ideologie. Tot 2015 is hun aantal blijven stijgen. Aanvankelijk behoorden ze vooral tot de Noord-Kaukasische groepen, maar

het gros van hen heeft zich geleidelijk aan aangesloten bij Islamitische Staat. De overigen kwamen terecht in de invloedssfeer van de groep *Hayat Tahrir al-Sham*.

Onder de duizenden strijders bevonden zich ook Tsjetsjenen uit België. Ze mochten dan al discreter en - voor het brede publiek - minder bekend zijn dan de andere Belgische *foreign terrorist fighters*, toch waren ze goed voor 10 à 15 procent van de Syriëstrijders die vanuit ons land vertrokken waren. Een handvol strijders is nog steeds actief in het noordwesten van Syrië, andere zijn omgekomen of verdwenen. Nog anderen zijn naar België teruggekeerd, waar de Veiligheid van de Staat assistentie verleent aan de gerechtelijke autoriteiten in de procedures die tegen hen worden gevoerd.

Zowel de opkomst van extremistische stromingen als de aantrekkingskracht van Syrië werden een inspiratiebron voor aanslagen in Europa. Zo was er de moord op Samuel Paty in Frankrijk door een jonge Tsjetsjeen, een zaak die erg gemediatiseerd werd. Maar ook al bleef het aantal aanslagen in het algemeen beperkt, toch was de moord in Frankrijk geen alleenstaand geval. Het was dan ook niet uitgesloten dat leden van de Noord-Kaukasische diaspora in ons land aan terreurdaden zouden deelnemen. In november 2020 werd een jongen van Tsjetsjeense origine gearresteerd. Samen met een handlanger was hij een aanslag aan het voorbereiden op politieagenten.

Officiële vlag
de Tsjetsjeense Republiek

TSJETSJEENSE INMENGING

Eenzijds is er de terreurdreiging binnen de Tsjetsjeense diaspora. Daarnaast bestaat ook het gevaar voor inmenging.

Van bij zijn aantreden als nieuwe leider van Tsjetsjenië midden de jaren 2000 zag Ramzan Kadyrov het als zijn taak om de kleine, autonome republiek te stabiliseren met de steun van Moskou, waar hij vanaf 2010 grotendeels in slaagde. Nadien zou het regime zich ook buiten het eigen grondgebied trachten te profileren, vooral door in te zetten op islamitische waarden en de Tsjetsjeense identiteit. Kadirov profileerde zich als de islamitische referentie in Rusland voor het buitenland. Tegelijk probeerde hij opnieuw de diaspora, met zijn vele opposanten, onder controle te krijgen.

Sinds half 2019 werden in Europa verschillende critici van het regime vermoord. Ook België bleef niet gespaard: op 30 januari 2020 werd een Belg van Tsjetsjeense origine vermoord in het Franse Rijsel. Vóór hem viel ook andere leden van de diaspora in Europa hetzelfde lot te beurt. De slachtoffers hadden uiteenlopende profielen: een ex-rebellencommandant, een min of meer bekende blogger,... Allen waren echter opposanten van het Tsjetse regime. Dat wakkerde opnieuw de vrees aan dat Tsjetsjenië de controle over zijn onderdanen in Europa wilde herwinnen door angst te zaaien.

Wat doet de VSSE? In het kader van haar opdrachten (extremisme, terrorisme, inmenging) volgt de Veiligheid van de Staat een aantal Noord-Kaukasische actoren

op. De dienst zet zich ook in om zijn nationale en internationale contacten verder uit te bouwen en zo het islamisme en de inmenging in de Tsjetsjeense gemeenschap in België beter te begrijpen, er beter over te informeren en de gepaste maatregelen te treffen.

JIHADISTISCH TERRORISME: DE EVOLUTIE

De val van de Syrische enclave Baghouz in maart 2019 wordt beschouwd als het einde van de Islamitische Staat als territoriale eenheid. Daarmee verdween het zogenaamde kalifaat en verloor het internationale, jihadistisch terrorisme een grote aantrekkingspool. Langzaam maar zeker zakte de problematiek ook weg uit de publieke aandacht en ontstond de indruk dat deze vorm van terrorisme niet meer bestond.

Een valse indruk: de dreiging werd immers diverser; een centrale focus ontbrak. Het gevolg voor de samenleving was een reeks nieuwe uitdagingen, waar ons land herhaaldelijk mee te maken kreeg.

KENMERKEN

> De voedingsbodem voor het radicalisme blijft bestaan

Jihadistisch terrorisme ontstaat niet uit het niets. Het is een extreme en eerder uitzonderlijke uiting van radicalisme die aanwezig is in bepaalde delen van onze samenleving. Sinds de periode van vóór de crisis in Syrië en Irak is in ons land de voedingsbodem ervan niet fundamenteel gewijzigd. Het beeld is alleen nóg complexer geworden.

> Naweeën van het conflict in Syrië en Irak

De oorlog in Syrië en Irak trok mensen aan van overal ter wereld. De naweeën daarvan zullen zich nog enkele jaren laten voelen. Ook voor België, dat per capita één van de hoogste aantallen vertrekkers telde naar het conflictgebied.

WAAR BEVINDEN ZICH DE FTF?

• *Foreign Terrorist Fighters (FTF)* ter plaatse en hun netwerken

Een beperkt aantal Belgische FTF is nog aanwezig in Syrië, in zones gecontroleerd door aan *Al Qaeda* gelinkte organisaties, zoals Idlib. Een deel van hen gaf al lange tijd geen teken van leven meer en het is aannemelijk dat de meeste van hen overleden zijn zonder dat Belgische diensten of partnerorganisaties informatie konden verzamelen om het overlijden te bevestigen. De mogelijkheid blijft dus bestaan dat een aantal van hen nog in leven zijn.

De meeste van de nog levende Belgische FTF in de conflictzone bevinden zich in 2020 alvast in gevangnissen (de mannen) of in kampen die door de Syrische Koerden worden beheerd (de vrouwen en kinderen). Als gevolg van de instabiliteit en de onveiligheid van deze regio moeten de Belgische diensten waakzaam blijven zodat ze tijdig verplaatsingen, vrijlatingen of ont-snappingsen van Belgische onderdanen kunnen detecteren en zich voorbereiden op hun eventuele terugkeer (in 2020 is dat niet gebeurd).

• Terugkeerders of *returnees*

Sinds het begin van het conflict keerden meer dan 130 individuen terug naar ons land. De meerderheid was ter plekke lid van een terroristische organisatie of verbleef minstens op het grondgebied dat deze groepen controleerden. Zij maken het voorwerp uit van een blijvende aandacht vanwege de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in ons land. Het merendeel van hen liet zich na hun terugkeer echter niet meer opmerken. Een kleine minderheid echter dook sindsdien opnieuw op in dossiers rond radicalisme of terrorisme. Inmiddels zijn in 2021 een aantal Belgische vrouwen en hun kinderen uit de kampen repatriëerd naar België.

• Terro-gevangenen en geradicaliseerden

Het Belgische gerecht veroordeelde veel terugkeerders tot gevangenisstraffen. Daarnaast werd de jongste jaren ook een groot aantal personen in België veroordeeld voor terroristische misdrijven zoals het verspreiden van terroristische propaganda, rekrutering, financiële of logistieke ondersteuning of zelfs het voorbereiden van een aanslag. Ook in 2020

behandelde onze dienst meerdere dossiers in elk van deze categorieën, een trend die zich ook in 2021 lijkt door te zetten.

• Gevolgen van de veroordelingen

Het hoge aantal terro-gedetineerden in Belgische gevangenissen creëert nieuwe risico's voor de toekomst. Enerzijds omdat sommige van hen andere gevangenen beïnvloeden en radicaliseren. Anderzijds stelt zich het probleem van hun vrijlating en de vraag of het risico dat zij vormen, goed kan worden ingeschat. Aan het einde van de straf stopt de juridische vervolging/opvolging (als de volledige straf is uitgezeten). Maar de verschillende partners blijven aandachtig. De meeste voor terrorisme veroordeelde gedetineerden blijven vermeld op de OCAD-lijst als haatprediker, potentieel gewelddadige extremist of andere (zie kader). Daarnaast wordt ook een *case by case approach* besproken op de bijeenkomsten van de lokale *task forces* (LTF) of de lokale integrale veiligheidscellen (LIVC).

VLUCHTELINGEN

De crisis in Syrië en Irak zorgde voor een toename van asielzoekers uit deze regio. De meesten vormen geen risico voor onze veiligheid. Maar de VSSE heeft vastgesteld dat enkele van hen in hun thuisland misdaden hebben gepleegd, voor rekening van IS of andere terroristische organisaties. Andere maakten zich na aankomst in ons land schuldig aan terroristische misdrijven en staan dus op de radar.

BLIJVENDE ERFENIS VAN PROPAGANDA, HANDLEIDINGEN EN NETWERKEN VAN SYMPATHISANTEN

IS, en in mindere mate *Al Qaeda*, hebben de afgelopen jaren massaal propaganda verspreid en zijn sterk vertegenwoordigd op internet. Hun propaganda is wijd verspreid en is gemakkelijk terug te vinden. Het 'kalifaat' mag dan al verslagen zijn, op het internet is het springlevend: diens extremistische boodschap bereikt nog steeds een breed publiek. Deze propaganda, maar ook online handleidingen spelen trouwens een rol in bepaalde dreigingsdossiers. Via chat-applicaties en sociale media blijft het eenvoudig om gelijkgestemden te bereiken en zo ontstaan gesloten netwerkjes.

> De impact van de pandemie

De *lockdown* en andere maatregelen zorgden voor een verdere verschuiving van de reële naar de online wereld en dat gold ook voor het jihadistische milieu. Gesloten netwerkjes en sociale media, algoritmes inclusief, versterken de radicale boodschappen wat het radicaliseringsproces in sommige gevallen lijkt te versnellen. Dit verbreedt het terrein waar we de dreiging trachten in beeld te krijgen.

VIJF CATEGORIEËN VAN DE GEMEENSCHAPPELIJKE GEGEVENS BANK (GGB)

De GGB omvat de namen van alle gekende extremisten en terroristen voor ons land. Er bestaan op dit moment vijf categorieën van extremisten die een sterke band hebben met België (zie ocad.belgium.be):

- > **Foreign Terrorist Fighters (FTF):** personen die naar een conflictgebied zijn vertrokken om er een terreurgroep te vervoegen of hiervan terugkeerden, of waarbij het vertrek is verhinderd of die de intentie hebben om dit te doen;
- > **Homegrown Terrorist Fighters (HTF):** personen die niet de intentie hebben om naar een terreurorganisatie in het buitenland te vertrekken maar die verkiezen om hier terroristische acties te plegen of om ze te ondersteunen;
- > **Haatpropagandisten (HP's):** personen die het gebruik van geweld willen rechtvaardigen omwille van ideologische doeleinden. Met hun invloed willen ze hun omgeving doen radicaliseren en schade toebrengen aan de rechtsstaat;
- > **Potentieel Gewelddadige Extremisten (PGE's):** personen met extremistische opvattingen die ze eventueel willen concretiseren via geweld, maar die nog geen concrete stappen daartoe hebben ondernomen;
- > **Terrorismeveroordeelden (TV's):** personen die veroordeeld, geïnterneerd of onder beschermingsmaatregel geplaatst zijn voor terrorisme in België of in het buitenland.

IMPACT VAN DE CORONACRISIS OP DE INLICHTINGENMETHODES

In 2020 was het opvragen van telecomgegevens nog steeds een populaire inlichtingenmethode bij de VSSE. Het opvragen van bankgegevens zat in stijgende lijn.

De coronamaatregelen hebben een impact gehad op zowat alle facetten van de samenleving, ook op het gebruik van inlichtingenmethodes. Zo heeft de lockdown de targets van de VSSE minder mobiel gemaakt, wat operationele gevolgen had voor de methodes die de Veiligheid van de Staat gebruikt om

inlichtingen in te winnen. Concreet werden minder schaduwingen ingezet met technische middelen. Ook het aantal doorzoekingen en observaties in privéruimtes daalde sterk.

De verwerking van bankgegevens is wel gestegen. De opvraging van metadata van telecommunicatie, met andere woorden de gegevens die het verkeer weer-geven tussen verschillende actoren, is ongeveer gelijk gebleven als in 2019.

Het is altijd mogelijk dat een aangevraagde methode die werd goedgekeurd niet wordt ingezet. Een voorbeeld: de observatie van een woning kan bijvoorbeeld herhaaldelijk moeten worden uitgesteld omdat de woning nooit vrij is. Mogelijk zal de methode dan opnieuw moeten worden aangevraagd, wat een invloed heeft op de cijfers.

Aantal dossiers
gewone methoden:

5.209

> Waarvan identificatie
telecomgegevens: 5123

BIM'S (BIJZONDERE INLICHTING METHODES) ALGEMENE CIJFERS 2020

Totaal aantal dossiers BIM-methoden (specifiek en uitzonderlijk):

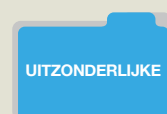
1.038

Aantal dossiers
specifieke methoden (BIM):

756

> Waarvan opvraging
telecommetadata: 524

Aantal dossiers
uitzonderlijke methoden (BIM):

282

> Waarvan opvraging
financiële gegevens: 86

Aantal BIM's
op beschermde beroepen:

17 (1,64%)

WAT ZIJN BIJZONDERE INLICHTINGEN- METHODES OF BIM'S OOK WEER?

De inlichtingenmethodes van de Veiligheid van de Staat (VSSE) kunnen sterk variëren. Ze kunnen gaan van de identificatie van een oproepnummer tot de inzet van een af luistermethode in een privévertrek. De VSSE gebruikt 28 verschillende methodes. Daarbij onderscheiden we de zogenaamde **'gewone'** methodes (bijvoorbeeld ID-gegevens van een telefoon opvragen), de **'specifieke'** (bv. een schaduwing) en de **'uitzonderlijke'** (bv. een telefoontap).

De algemene regel is: hoe intrusiever een methode, hoe groter de controle die ze ondergaat. De specifieke en de uitzonderlijke methodes voor het vergaren van inlichtingen (de bijzondere inlichtingenmethodes of BIM's) zijn de meest intrusieve.

De BIM-commissie (een commissie van drie magistraten met een onderzoeksrechter als voorzitter) beoordeelt de aanvragen voor methodes a priori, het Comité I a posteriori. Het Comité en de Commissie kunnen een methode bovendien ook op elk ogenblik en ad hoc stopzetten.

BANKGEGEVENS

Er worden steeds meer gegevens opgevraagd over rekeningen, verrichtingen en geldtransacties en dat heeft alles te maken met de hogere kwaliteit van de door de Nationale Bank (NBB) geleverde gegevens. Voorheen beperkte de NBB zich tot één update per jaar van de identificatiegegevens over titularissen en gevolmachtigden. Nu wordt die informatie quasi dagelijks bijgewerkt. De VSSE zal daarom eerst bij de NBB informatie inwinnen over een titularis en diens eventuele rekeningen, om vervolgens bij de juiste betrokken bank(en) de transactiegegevens op te vragen.

Het opvragen van transactiegegevens bij de Nationale Bank is een uitzonderlijke inlichtingenmethode – ze is zeer intrusief. Na de interne kwaliteitscontrole en goedkeuring door de administrateur-generaal wordt ze voor advies voorgelegd aan de BIM-commissie. Die evalueert de legaliteit, de subsidiariteit en de proportionaliteit van de gevraagde methode. Enkel op basis van een voorafgaandelijk eensluidend advies van de drie magistraten van de BIM-commissie mag het diensthoofd van de VSSE deze methode toestaan. A posteriori wordt de methode door het Vast Comité van Toezicht gecontroleerd en de uitvoering van deze en alle andere lopende uitzonderlijke methodes wordt tweewekelijks geëvalueerd in een rapport aan de BIM-Commissie.

TELECOMGEGEVENS EN ELEKTRONISCHE METADATA

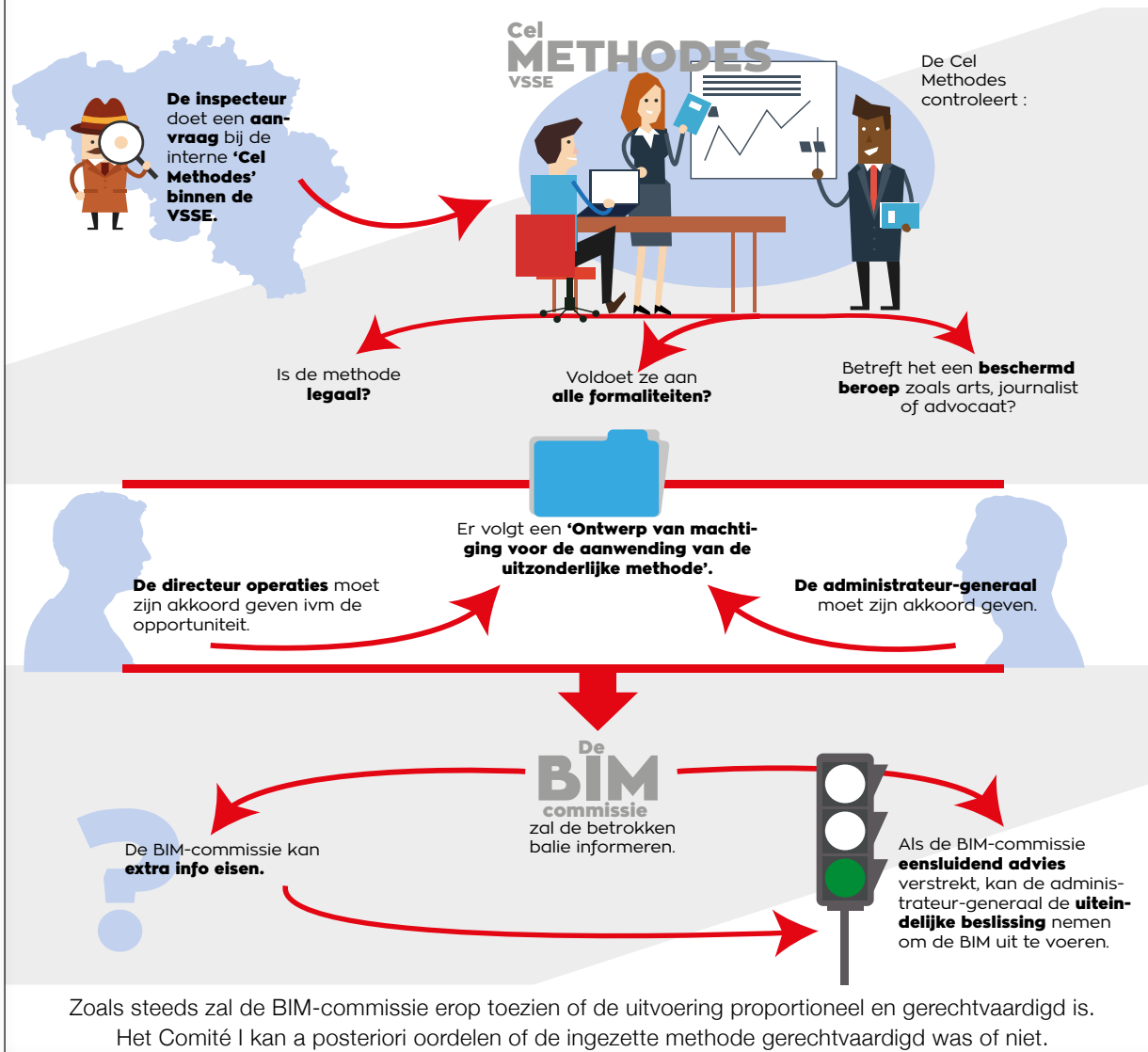
Telecomgegevens, zoals het onderscheppen van communicatie of het opvragen van metadata (bv. het telefoonverkeer van een target) blijven populaire inlichtingenmethodes. Maar door het toenemend gebruik van *over-the-top*-applicaties zoals Skype en WhatsApp, worden de gegevens uit de klassieke telefonie minder interessant. Tot nog toe voelen de providers van de 'nieuwe' media – hoewel ze in België opereren – zich echter niet verplicht door de Belgische of Europese wetten. Nochtans bestaat er jurisprudentie en kunnen zowel het gerecht als de beide inlichtingendiensten verwijzen naar arresten in een zaak tegen Yahoo! en een zaak tegen Skype. In de praktijk is de informatie die we verkrijgen nog steeds beperkt.

REIS- EN VERPLAATSINGSGEGEVENS

In 2020 zijn een aantal procedures geïntroduceerd waardoor we eenvoudiger informatie kunnen aanvragen met betrekking tot verplaatsingen (BELPIU, *Belgian Passenger Information Unit*).

CHECKS & BALANCES - BESCHERMDE BEROEPEN (BV. ADVOCaat)

Bij het inzetten van een BIM rijst de vraag: wat met het beroepsgeheim van een advocaat, een arts of een journalist? De wet heeft voor deze zogenaamd 'beschermde beroepen' een aparte procedure voorzien. Voorbeeld: een inspecteur stelt op basis van wat hij van een bron verneemt vast, dat een advocaat van buitenlandse origine clandestien werkt voor een buitenlandse inlichtingendienst. Als advocaat heeft hij een zeker aanzien in de diaspora. De inspecteur vraagt een uitzonderlijke methode aan: heeft de advocaat geld ontvangen van de buitenlandse mogendheid?

De methodes worden met andere woorden pas uitgevoerd nadat ze een interne toets hebben doorstaan. Binnen de Veiligheid van de Staat is daartoe een aparte, centrale sectie verantwoordelijk, de cel Methodes.

De 'cel Methodes' treedt op als een interne kwaliteitscontroleur. Voor de meer ingewikkelde operaties zet ze een overlegstructuur op en adviseert zowel de aanvragers als de uitvoerders van de methodes.

Stel dat er een observatie moet worden uitgevoerd in een privéruimte. Alle mogelijke opties moeten worden nagegaan: wat als de deur moeten worden stukge maakt? Welke zijn de juridische gevolgen? Welke bijzondere methodes moeten zoal worden uitgevoerd? De cel Methodes van de VSSE vormt de spil tussen de BIM-commissie en de uitvoerders van de methode.

De te volgen procedures kunnen omslachtig zijn. Dat is belangrijk: voor de burger vormen ze immers de garantie dat de intrusieve methodes die op de privacy ingrijpen, verlopen volgens de juridische principes van **proportionaliteit** en **subsidiariteit**. Voor wat betreft de subsidiariteit zal de cel Methodes nagaan of de methode wel absoluut noodzakelijk is om het doel te bereiken. De mate van intrusie in het privéleven moet bovendien overeenstemmen met de ernst van de dreiging. Dan spreken we over proportionaliteit.

NOODZAKELIJKE AANPASSINGEN AAN DE WET OP DE INLICHTINGENDIENSTEN

Om in te spelen op de evolutie van de dreigingen en de wereld waarin de inlichtingendiensten opereren, wordt de wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (30 november 1998) geregeld herzien.

DE VOORSTELLEN TOT WETSWIJZIGINGEN MOET HET WERK DOELTREFFENDER MAKEN.

Dit zijn de belangrijkste:

1) Een wettelijke basis voor strafbare feiten gepleegd door virtuele agenten

De inlichtingendiensten kunnen momenteel de toestemming vragen om strafbare feiten te plegen wanneer ze intrusieve methodes hanteren om informatie in te zamelen (telefoontap, huiszoekingen, ...). Buiten dit kader echter, in de virtuele wereld, is het verboden voor een agent om strafbare feiten te plegen. Hij is verplicht om op het internet als passieve toeschouwer op te treden. Zo niet, zou hij steeds de wet overtreden, bijvoorbeeld door terrorisme te verheerlijken of lasterlijke of racistische opmerkingen te plaatsen. Als gewone 'toeschouwer' zal hij snel worden opgespoord en uitgesloten van groepen die onze democratie bedreigen, omdat zijn reacties en commentaren niet geloofwaardig overkomen.

Om dit probleem aan te pakken, wordt gewerkt aan de mogelijkheid voor onze medewerkers om in dergelijke situaties overtredingen te begaan, uit te breiden. Een maatregel die strikt gereguleerd zal worden door een dubbele controle, precies zoals dat gebeurt

voor de meest intrusieve bijzondere inlichtingenmethodes (BIM's): een voorafgaande toestemming door de BIM-commissie en een a posteriori controle door het Comité I.

2) Een sterker juridisch kader voor menselijke bronnen om strafbare feiten te plegen

Momenteel kunnen menselijke bronnen waarop de dienst een beroep doet om informatie in te winnen, geen strafbare feiten plegen. Dat is nochtans onontbeerlijk geworden:

- > als gevolg van de uitbreiding van het strafwetboek in verband met terrorisme (voorbeeld: actief zijn in een rekruteringsnetwerk) ;
- > om te zorgen voor een sterke informatiepositie en geloofwaardigheid bij het verzamelen van informatie;
- > om hun eigen veiligheid te garanderen.

Daarom is een wetgevend initiatief genomen om menselijke bronnen onder strikte voorwaarden en mits strenge controle, in staat te stellen strafbare feiten te plegen. Op dit moment is het project gelanceerd en er wordt naar een politiek akkoord toe gewerkt.

ROLLEN SPELEN EN E-LEARNING

De kracht van een inlichtingendienst ligt bij zijn medewerkers én bij hun vorming. Een groot deel van de opleidingen werd grondig herzien om te voldoen aan een reeks nieuwe vereisten. Een deel werd gedigitaliseerd.

De opleiding van personeelsleden is een essentieel element voor de goede werking van een inlichtingendienst. Dat geldt ook voor de inspecteurs, die tijdens hun terreinwerking dagelijks moeten kunnen terugval- len op een waaier aan gespecialiseerde vaardigheden. Die leren ze niet aan hogescholen of universiteiten. Ze worden opgeleid binnen de dienst.

VOOR VEEL INSPECTEURS SCHEPT DE GROEPSOPLEIDING DIE ZIJ BIJ HUN INDIENSTTREDDING ONTVANGEN EEN STERKE BAND VOOR VELE JAREN.

De opleidingen die grondig hervormd werden in het kader van een aantal nieuwe richtlijnen van de direc- tie-generaal:

1) Bronnen behandelen

Sommige vormingen zijn herzien van *scratch*: de opleiding tot bronnenbehandelaar bijvoorbeeld, die volgens een richtlijn van de Nationale Veiligheidsraad momenteel ook vereist is om de functie te kunnen uit- oefenen. De opleiding is voortaan sterk toegespitst op

de dagelijkse praktijk en de potentiële moeilijkheden van inlichtingendiensten tijdens hun contacten met menselijke bronnen. Rollenspelen in reële omstandig- heden moet de nieuwe bronnenbehandelaars in staat stellen om hun vaardigheden aan te scherpen. Aan het eind van de opleiding wordt geëvalueerd of het vereiste bekwaamheidsniveau is bereikt.

2) Basisopleidingsprogramma

Ook het algemene programma dat alle nieuwe mede- werkers verplicht moeten doorlopen is grondig her- werkt. Het initiatief volgt op een kwalitatieve enquête bij een honderdtal collega's, die tal van praktische verbeteringen heeft mogelijk gemaakt. Omdat er een grote aanwervingsgolf zit aan te komen zoals voor- zien in het regeerakkoord, is de cursus ook compac- ter geworden, wat een snellere doorstroming mogelijk maakt.

E-LEARNING

Als gevolg van de Covid-19-pandemie tenslotte, kwam het lopend project 'e-Learning' in een stroomversnelling. Een interne tool die reeds werd gebruikt voor een aantal opleidingen, werd uitgebreid. Collega's in quarantaine of in telewerk kunnen inloggen en opleidingen volgen. In de toekomst zullen via eLearning ook meer gepersonaliseerde opleidingen worden aangeboden om de vaardigheden van de personeelsleden verder te ontwikkelen. Digitaal leren kan het bestaande opleidingsproces alleen maar ondersteunen en versterken. Met de invoering van het nieuwe onderzoeksmodel voor ogen en de groei van de dienst worden verdere opleidingsprogramma's uitgewerkt om de nieuwkomers te ondersteunen.

NAAR EEN ICT-NETWERK VEILIGER, SNELLER, EFFICIËNTER

De VSSE heeft de jongste jaren sterk geïnvesteerd in een vernieuwing en een globale hertekening van haar ICT-platform dat geënt zal worden op een nieuw onderzoeksmodel.

Na de aanslagen in Zaventem en Maalbeek werd via de Interdepartementale Enveloppe Terro (IDP) 22,5 miljoen euro vrijgemaakt om de verouderde ICT-infrastructuur van de VSSE te vernieuwen en de globale ICT-omgeving te hertekenen. Met de digitale revolutie voor ogen, de explosieve groei van de sociale media en de steeds snellere informatie-uitwisseling moest de VSSE een technologische inhaalbeweging inzetten om een vergelijkbaar niveau te behalen als onze Europese partnerdiensten.

De focus ging in de eerste plaats naar de **infrastructuur, de opslag en de netwerken**. Concreet werd een deel van de hardware vernieuwd: de computers van de personeelsleden en de servers werden vervangen. Er werd ook van start gegaan met een herziening van de globale ICT-omgeving en het informatiebeheer, beide nodig om de inlichtingentaken efficiënter te vervullen dan voorheen.

Bij de ICT-hervorming onderscheiden we **twee assen**. Beide raken aan de kerntaak van de staatsveiligheid: een eerste heeft betrekking op de **basisverzameling van informatie**, de tweede op het **beheer en de verwerking van de verzamelde gegevens**.

- > Voor het **gebruik van de gegevens** waar de VSSE toegang toe heeft, wordt gewerkt aan een platform dat het beheer van deze gegevens **optimaliseert**. Het doel is dat de opzoekingen sneller, veiliger en efficiënter worden. Nu gebeurt opzoekingswerk nog vaak semi-manueel.
- > Een tweede luik, bedoeld voor de verwerking van alle door de VSSE verzamelde gegevens, zal bestaan uit **de creatie van een informaticaplatform**. Dat moet ervoor zorgen dat de duizenden documenten en de grote hoeveelheden gegevens die de VSSE binnenkrijgt centraal worden opgeslagen, geïntegreerd en verwerkt.

NIEUW ONDERZOEKSMODEL

Tegelijk met de ICT-hervorming en om te zorgen voor een zo groot mogelijke efficiëntie, zullen ook de bedrijfsprocessen – de manier van werken – algeheel worden herzien en zal een nieuw onderzoeksmodel worden ingevoerd.

Dat moet een antwoord bieden op de volgende elementen:

- > het volumebeheer;
- > de massa gegevens die dagelijks binnenkomen en die zo efficiënt mogelijk moeten worden opgevolgd;
- > de prioritering;
- > de middelen van de dienst die bij voorrang besteed moeten worden aan de dossiers met de grootste menselijke en economische impact;
- > de noodzaak om keuzes te objectiveren volgens objectieve vooraf bepaalde criteria;
- > de noodzaak om doelstellingsgericht te werken zodat we vlotter kunnen inspelen op nieuwe dreigingen.

In het kader van de rekruteringscampagne die in 2021 wordt ingevoerd, is al rekening gehouden met de profielen die aansluiten bij het nieuwe onderzoeksmodel.